

Μακεδονικά

Τομ. 22, 1982

Νέες ειδήσεις για τους κλεφταρματολούς του Ολύμπου και των Χασίων τον Μάιο του 1808

Βακαλόπουλος Απόστολος

<http://dx.doi.org/10.12681/makedonika.521>

Copyright © 1982 Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος

To cite this article:

Βακαλόπουλος (1982). Νέες ειδήσεις για τους κλεφταρματολούς του Ολύμπου και των Χασίων τον Μάιο του 1808. Μακεδονικά, 22, 205-213.

ΝΕΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΛΕΦΤΑΡΜΑΤΟΛΟΥΣ
ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΧΑΣΙΩΝ ΤΟΝ ΜΑΪΟ ΤΟΥ 1808

1. Σε δημοσίευσμά του στη «Μακεδονική Ζωή» τεύχ. 187 (Δεκέμβριος 1981) με τόν τίτλο «Ἡ ἐπιδρομή τῶν Λαζαίων ὑπὸ τὸν Νικοτσάρα κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης» ὁ ἀγαπητὸς φίλος Νέστορας Καμαριανός, πού τόσο πρόωρα χάθηκε γιὰ τὴν οἰκογένειά του καὶ γιὰ τὴν ἐπιστήμη, χρησιμοποιώντας τὶς πληροφορίες δύο ἐπιστολῶν, τῆς 8 Μαΐου καὶ τῆς 17 Μαΐου 1808, τοῦ Σερραίου Στεφάνου Χριστοδούλου πρὸς τὸν φίλο του μεγαλέμπορο Ἡπειρώτη Χατζή Γιαννούση Κώνστα Πέτρου, τὸν ἐγκαταστημένο στὴν Κραγιόβα τῆς Βλαχίας καὶ διψασμένο γιὰ νέα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, προσπαθεῖ ν' ἀποδείξει ὅτι ὁ περίφημος κλεφταρματολὸς καὶ καταδρομέας Νικοτσάρας δὲν εἶχε σκοτωθεῖ στὶς ἀρχὲς Ἰουλίου 1807, ὅπως εἶχα ὑποστηρίξει ἐγὼ στὴ μελέτη μου «Νέα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἀπήχηση τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων τῶν Σέρβων στοὺς Ἕλληνες καὶ γιὰ τὴ συμμετοχὴ τους σ' αὐτές», δημοσιευμένη στὰ «Μακεδονικά» 7 (1966) 268-274, ἀλλὰ ὅτι ζοῦσε καὶ δροῦσε μὲ στολίσκο καὶ τὸν ἐπόμενο χρόνο, 1808, στὸν Θερμαϊκὸ κόλπο. Ἐπίσης ὁ ἴδιος διαφωνεῖ καὶ πρὸς ἄλλες ἀπόψεις τοῦ Τ. Κανδηλώρου¹ καὶ τοῦ Ι. Βασδραβέλλη² (ὁ ὁποῖος εἶναι πιθανὸν ὅτι εἶχε διαβάσει τὴ δοσμένη πρὸς δημοσίευση στὰ «Μακεδονικά» μελέτη μου) ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸ τῆς ἡμερομηνίας τοῦ θανάτου τοῦ Νικοτσάρα.

Κατ' ἀρχὴν ἄς σημειώσω ὅτι ὁ Καμαριανός δὲν εἶχε ὑπόψη του τὴν παραπάνω μνημονευμένη εἰδικὴ μελέτη μου, ὅπου συζητῶ καὶ ἀποσαφηνίζω τὰ γεγονότα τοῦ θανάτου τοῦ Νικοτσάρα, ἀλλὰ μόνον τὰ τελικὰ πορίσματα της, πὸ παραθέτω τόσο στὸ ἔργο μου «Ἱστορία τῆς Μακεδονίας», Θεσσαλονίκη 1968, σ. 527-529, ὅσο καὶ στὴν «Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ», Θεσσαλονίκη 1973, τ. 4, σ. 719-722. Ἐπομένως δὲν εἶχε ὑπόψη του τὰ ἐπιχειρήματά μου πὸ μὲ ὤθησαν νὰ δεχθῶ ὅτι ὁ ἥρωϊκὸς καταδρομέας εἶχε πεθάνει στὶς ἀρχὲς Ἰουλίου 1807.

Καὶ τώρα ἄς ἰδοῦμε τὰ ἱστορικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὶς παραπάνω δύο

1. Τ. Κανδηλώρου, Ὁ ἀρματωλισμὸς τῆς Πελοποννήσου 1500-1821, Ἀθήναι 1924, σ. 372.

2. Ι. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἔκδ. Γ', Θεσσαλονίκη 1967, σ. 45.

ἐπιστολές τοῦ Σερραίου Στεφάνου Χριστοδούλου, τοῦ Μαΐου 1808, γιὰ νὰ προβοῦμε ἔπειτα στήν κριτική ἐξέταση τῶν μαρτυριῶν του. Τὸ πρῶτο ἀπόσπασμα ἀναφέρεται σὲ γεγονότα ποὺ συμβαίνουν στὸν χῶρο τῆς Μακεδονίας, πρὸ πάντων στὰ παράλια τῆς καὶ στὴ χερσόνησο τῆς Κασσάνδρας, ἐνῶ τὸ δεύτερο σὲ ὅσα σημειώνονται σὲ ὅλη τὴν ἔκταση, ἀπὸ τὸ Μέτσοβο καὶ τὴ Λαμία (Ζητούνη) ὡς τὸν Ὀλυμπο καὶ τὴ Θεσσαλονίκη. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ κείμενα προσφέρουν ἐνδιαφέρουσες μαρτυρίες, ἀλλὰ ὁ Καμαριανός, μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ ἔλλειψη τῶν ἀναγκαίων πηγῶν καὶ βοηθημάτων, δὲν μπόρεσε, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, νὰ τὶς ἐντοπίσει μέσα στὰ ἱστορούμενα γεγονότα καὶ νὰ τὶς ἐκμεταλλευθεῖ μὲ πληρότητα καὶ ἀκρίβεια. Στὸ πρῶτο του γράμμα μὲ ἡμερομηνία 8 Μαΐου γράφει ὁ Στέφανος Χριστοδούλου τὰ ἑξῆς: «Ἐχθὲς ἦλθε πεζὸς (στὶς Σέρρες) ἀπὸ Ζαγῶρι, ὁ ὁποῖος ἐδιηγήθη ὅτι ὄλοι ὑγιαίνουν, ὁ αὐθέντης τοῦ τόπου ὄλου εἰς ἐτοιμασίαν εὐρίσκεται κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὁ ὁποῖος νῦν διατρίβη ὁμοῦ μὲ στράτευμά του εἰς Πρέβεζαν. Πρὸς τούτοις μᾶς ἐδιηγήθη ὅτι κλέπταις διέμεναν ὄλοι ἐνωμένοι εἰς τὰ συνηθισμένα μέρη των. Ὁ Τουρκικὸς στόλος καὶ ὁ Ἄλῃ Πασᾶς μὲ 24 καράβια ἐκλείσαν τὸ πόντον τῶν Σερρῶν, καὶ Θεσσαλονίκης, ἔπιασαν 10 καράβια κατ' αὐτάς, ἔκαυσαν δύο κονιαροχώρια εἰς τὸ μέρος τῆς Ἀπανομῆς καὶ καθ' ὄλου νὰ εἰπῶ ἐξουσίασαν καὶ τὴν Κασσάνδρειαν. Ἐπαΐσαν νὰ τοὺς κτυπήσουν, μὰ βακατέλα ἀπὸ Θεσσαλονικιοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἐτοιμάζομε τὰ αὐτεῖά μας νὰ ἀκούσωμεν τὸν ἐπόμενον. Ὁ σκοπὸς αὐτῶν εἶναι μεγάλος καὶ ὁ Κύριος νὰ τοὺς ἐνδυναμώσῃ, ὅπου νὰ τὸ εὐγάλουν πέραν».

Ὅπως βλέπουμε, στὸ ἱστορικὸ αὐτὸ κείμενο δὲν γίνεται ποὺθεν ἀ λόγος οὔτε γιὰ τοὺς Λαζαίους οὔτε γιὰ τὸν Νικοτσάρα, ἀλλὰ γιὰ τὸν Ἄλῃ πασά ποὺ μένει μὲ τὸ στράτευμά του στὴν Πρέβεζα καὶ ὅτι οἱ «κλέπταις» (κλέφτες) μένουν σὲ ἀναμονὴ στοὺς συνηθισμένους των τόπους· ἀκόμη ὁ τουρκικὸς στόλος, μὲ τὸν ὁποῖο συμπράττει καὶ ὁ Ἄλῃ πασάς, συνολικὰ 24 καράβια, ἔχουν ἀποκλείσει τὸν Θερμαϊκὸ καὶ τὸ Τσάγεζι, ὅτι ἔπιασαν 10 πειρατικὰ καράβια, ἔκαψαν δύο τουρκοχώρια πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἐπανομῆς, ὅτι κατέλαβαν τὴν Κασσάνδρεια καὶ ὅτι ἐτοιμάζουν νὰ δώσουν ἓνα σκληρὸ χτύπημα στοὺς κλεφτοπειρατές. Ὑστερ' ἀπὸ αὐτὰ ἀπορεῖ κανεὶς πῶς ὁ Καμαριανὸς ἔβαλε στὸ ἄρθρο του τὸν παραπάνω τίτλο «Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Λαζαίων ὑπὸ τὸν Νικοτσάρα κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης» στὰ 1808, σὲ ἐποχὴ ποὺ ὁ Νικοτσάρας ἦταν ἀπὸ μῆνες νεκρὸς. Καὶ ἔπεσε σ' αὐτὸ τὸ σφάλμα, γιὰ τὸ δὲν εἶχε ὑπόψη τὴν παραπάνω, ὅπως εἶπα, ἐρευνητικὴ μου μελέτη στὰ «Μακεδονικά», τ. 7 (1966) 268-274, ὅπου παρουσιάζω ἐπιστολὴ ἀπὸ 10 Ἰουλίου 1807 τριῶν καπετάνιων, ἐπιτρόπων, τοῦ «μακαρίτου» Νικοτσάρα πρὸς τοὺς προεστοὺς τῆς Σκοπέλου, μὲ τὴν ὁποία τοὺς καλοῦν νὰ εἰδοποιήσουν τὸν ἰδιοκτῆτη ἐνὸς карабиου ποὺ εἶχε κατασχέσει ὁ ἀρχηγὸς τους (μὲ τὴν κατηγορία ὅτι μετέφερε τουρκικὰ ἐμπο-

ρεύματα), τὸν Ἀγγελὴ Ρεῖζη ἀπὸ τῆ Λήμνο ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῆ Λίμνη τῆς Εὐβοίας (ὅπως πιστεύω τώρα), νὰ ἔλθει νὰ τοὺς βρεῖ, γιὰ νὰ τοὺς δώσει μερικές σχετικές ἐξηγήσεις, μήπως τακτοποιηθεῖ τὸ ζήτημα καὶ τοῦ ἐπιστραφεῖ τὸ καράβι. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔγγραφο, ὑπάρχει καὶ ἄλλο ἔγγραφο, τῆς γυναίκας τοῦ Νικοτσάρα, τῆς 10 Σεπτεμβρίου 1807, μὲ τὸ ὁποῖο ἀναθέτει στὸν Ἀναγνώστη Παπαγεωργίου, τὸν γνωστὸ ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821 Ἀναγνώσταρά, νὰ παραλάβει ἀπὸ τὸν Ρῶσο ναύαρχο Σενιάβιν, πὺ δροῦσε στὸ Αἰγαῖο, τὰ πράγματα τοῦ ἀνδρα της. Ἐπομένως πρόβλημα γιὰ τὴ χρονολογία τοῦ θανάτου τοῦ Νικοτσάρα δὲν ὑπάρχει. Ὅπως ἀπέδειξα, ὁ ἥρωικός καταδρομέας εἶχε σκοτωθεῖ στὶς ἀρχές Ἰουλίου 1807.

2. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλο ἱστορικὸ ἀπόσπασμα πὺ παραθέτω ἀμέσως παρακάτω, τὸ γράμμα τῆς 17 Μαΐου 1808 τοῦ Στέφανου Χριστοδούλου πρὸς τὸν Χατζὴ Γιαννούση, δὲν μνημονεῦει οὔτε τὸ ὄνομα οὔτε καὶ τὴ δράση τοῦ Νικοτσάρα, ὅπως μπορεῖ νὰ βεβαιωθεῖ ὁ ἀναγνώστης:

«Σὰς εἰδοποιοῦμεν ὅτι πρὸ 4 ἡμερῶν ἦλθε σαῆς¹, σταλμένος ἀπὸ πατρίδα μὲ γράμματα, ὁ ὁποῖος ἔφερε καὶ αὐτά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πληροφορηθῆτε κατὰ λεπτῶς τὰ τῆς πατρίδος. Ὁ σαῆς ἐδιηγήθη ὅτι ὁ βεζύρης ἐγύρισε εἰς Ἰωάννινα μὲ 2 χιλιάδες στρατιώτας, τὸ ἐπίλοιπον τοῦ στρατεύματος τὸ ἄφισεν εἰς τὰ παραθαλάσσια. Ὁ Μουχτὰρ πασιᾶς ἐκίνησε μὲ 1500 Τούρκους καὶ 100 Ρωμαίους κατὰ τῶν κλεπτῶν καὶ εἰς αὐτὸ μένομεν προσεκτικοὶ νὰ ἀκούσωμεν τὸ γενησόμενον. Οἱ κλέπται ἐσυνάχθησαν ἕως τέσσαρες χιλιάδες καὶ ἀδιακόπως συνάζονται. Λουφὲν πληρώνουν πρὸς γρ. 30 τὸν μήνα. Ἐγέμισαν κάμποι καὶ βουνά, τῶν ἐκεῖ μερῶν, τὸ ἔζωσαν, ἀπὸ Ξητοῦνι ἕως Μέτζοβον καὶ Κατερίνην, τὸ ἐβάρεσαν φόρα, ὅπου καὶ ἂν εὔροῦν Ἀρβανίτην σπαθί. Ὁσμανλῆδες δὲν πειράζουν Τούρκους δηλαδή, ὁμοίως καὶ Ρωμαίους. Ἀρβανίτας ὅπου ἤδραν τοὺς ἐπάστρεψαν. Μάλιστα ὅπου εὔρισκονταν ἔγραψαν νὰ τοὺς εὐγάλουν ἔξω, ἀπὸ κάθε πολιτείαν καὶ ἂν δὲν τοὺς εὐγάλουν, βάζουν φωτιά καὶ τοὺς καίουν. Μέγα κακὸν τῆ ἀληθεία, ὡς φαίνεται ὁ σκοπὸς τῶν εἶναι καλός, μὰ νὰ εἰδῶμεν ἂν τὸ στερεώσουν. Οἱ ἄλλοι ὁποῦ ἐκλίσαν τὸ πόρτον Θεσσαλονίκης ἔφυγαν εἰς τὸ μέρος τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐπάϊσαν οἱ Θεσσαλονικεῖς γιανιτζάρου νὰ τοὺς κτυπήσουν καὶ λέγουν νὰ τοὺς ἐδίωξαν οἱ κλέπται κακὴν κακῶς σκοτώνωντας. Καὶ αὐτοὶ εἶναι ἀγρικημένοι μὲ τοὺς ἄλλους, μάλιστα τοὺς ἔστειλαν καὶ ἄσπρα διὰ νὰ μᾶσουν στράτευμα. Αὐτὰ γίνονται ἀδελφὲ εἰς πατρίδα καὶ ὁ Κύριος νὰ στερεώση, ἐκεῖνο ὁποῦ ὅλος ὁ κόσμος ποθεῖ».

1. Σαῆς = ἀγγελιοφόρος.

Στὸ κείμενο αὐτό, ὅπως καὶ στὸ προηγούμενο, ἀναφέρονται ἕνα πλῆθος εἰδήσεων, ἀλλ' αὐτὲς δὲν ἔχουν καμιὰ σχέση μετὰ τὴν δρᾶση τοῦ Νικοτσάρα. Εἶναι ὅμως πολὺ ἐνδιαφέρουσες καὶ πράγματι—σ' αὐτὸ ἔχει ἀπόλυτο δίκαιο ὁ Καμαριανὸς—ὅπως ἤλπιζε, «θὰ φανοῦν χρήσιμες στοὺς ἱστορικοὺς τῆς Μακεδονίας». Ἄς ἰδοῦμε λοιπὸν τώρα σὲ ποιά γεγονότα ἀναφέρονται οἱ εἰδήσεις αὐτὲς καὶ σὲ ποιά σημεῖα προωθοῦν τὴν ἱστορικὴν ἔρευνα.

Ἄπὸ τὰ δύο αὐτὰ σημειώματα βλέπουμε ὅτι σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὸ Ἰόνιο ὡς τὰ σύνορα σχεδὸν τῆς Θράκης, δηλαδὴ στὴν Ἡπειρο καὶ Μακεδονία ὑπῆρχε ἀναταραχὴ καὶ οἱ δρόμοι τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θάλασσης δὲν ἦταν καθόλου ἀσφαλεῖς, ἀκόμη καὶ ἕνα σχεδὸν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικοτσάρα. Ἡ ἀνασφάλεια αὐτὴ παρατηροῦνταν δηλαδὴ σὲ μιὰ περιοχὴ, ποὺ τὴν ἐξουσίαζε κυρίως ὁ Ἄλῃ πασᾶς τῆς Ἡπείρου καὶ ἡ ὁποία ἄρχιζε ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Ἀχρίδας καὶ Καστοριάς, προχωροῦσε πρὸς Ν. καὶ ΝΑ. ὡς τὸ χωριὸ Πύργος τῶν Γενιτσῶν καὶ ὡς τοὺς πρόποδες τοῦ Ὀλύμπου, περιλαμβάνοντας καὶ τὴν Κατερίνη¹. Ἐτσι ἐξηγεῖται—καὶ αὐτὰ εἶναι νέα στοιχεῖα—ἡ σύμπραξις τοῦ Ἄλῃ πασᾶ μετὰ 24 καράβια στὸν ἀποκλεισμό τοῦ κόλπου τῆς Θεσσαλονίκης, καθὼς καὶ τοῦ Ὀρφανοῦ (Στρυμονικοῦ) ἀπὸ τὸν τουρκικὸν στόλον. Ἄπὸ τὸ σημεῖον αὐτό, ὕστερ' ἀπὸ τὸ κόμμα, ἀρχίζει, φαίνεται, νέα πρότασις τοῦ κειμένου, μετὰ νοούμενον ὑποκείμενον οἱ «κλέφτες»: «ἔπιασαν 10 καράβια κατ' αὐτάς, ἔκαυσαν δύο κονιαροχώρια, εἰς τὸ μέρος τῆς Ἀπανομῆς καὶ καθ' ὅλου νὰ εἰπῶ ἐξουσίασαν καὶ τὴν Κασσάνδρειαν». Καὶ οἱ εἰδήσεις αὐτὲς εἶναι νέα προσφορὰ στὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμη: μαθαίνουμε δηλαδὴ ὅτι οἱ Ἕλληνες κλεφτοκουρσάροι εἶχαν ἀποκλείσει τὰ δύο σημαντικὰ λιμάνια τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας, εἶχαν πιάσει 10 καράβια, εἶχαν κυριαρχήσει στὴν χερσόνησον τῆς Κασσάνδρας καὶ προχωρήσει πρὸς τὴν Ἐπανωμὴ, στὴ στεπῶδη περιοχὴ τῆς ὁποίας ἔκαψαν δύο τουρκοχώρια, τσιφλίκια ἀσφαλῶς μπέηδων. Μετὰ τὸ ὄνομα «Κασσάνδρεια» νομίζω ὅτι ἐννοεῖται ἡ Βάλτα καὶ ὅλη γενικὰ ἡ Κασσάνδρα καὶ ὄχι ἡ βυζαντινὴ Κασσάνδρεια στὸ λαιμὸν τῆς χερσονήσου, ποὺ μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς πειρατείας πρέπει νὰ εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ. Πάντως ἡ χερσόνησος τῆς Κασσάνδρας μαζί μετὰ τὶς Βόρειες Σποράδες πρέπει νὰ ὑπῆρξαν περιοχὲς τῶν Ἑλλήνων κλεφτοπειρατῶν, ὅπως ἄλλωστε μαρτυρεῖ καὶ τὸ τραγούδι τοῦ «Γιάννη Σταθαῦ»:

*Μαῦρο καράβι ἔπλεε στὰ μέρη τῆς Κασσάνδρας,
μαῦρα πανιά τὸ σκέπαζαν καὶ τ' οὐρανοῦ παντιέρα²*

.....

1. Βλ. Ἄπ. Ε. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 475-476, ὅπου καὶ βιβλιογραφία, ἀγγλ. μετάφρ. σ. 513.

2. Βλ. Δημ. Πετροπούλου, Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, Ἀθήναι 1958, τ. 1, σ. 200, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

Και αυτά γίνονται την άνοιξη του 1808, χωρίς τη συνδρομή πια των Ρώσων, εφόσον ο ναύαρχός τους στο Αίγαίο Σενιάβιν (βλ. εικ. 1) είχε πάρει διαταγή του τσάρου από τις 12 Αυγούστου 1807 να σταματήσει τις επιχειρήσεις έναντι των Τούρκων¹, αλλά ο ίδιος φαίνεται δεν έπαψε να έχει

Εικ. 1. Ο Ρώσος ναύαρχος Σενιάβιν

επαφές με τους κλεφτοπειρατές². Έναντίον τους, όπως μάς λέγει το πρώτο σημείωμα του Στ. Χριστοδούλου, στάλθηκε μια «βακατέλα» επανδρωμένη

1. G. L. Α γ ξ, 'Αλβανία και Ήπειρος κατά το τέλος του 18ου-άρχες 19ου αι. (ρωσικά), Μόσχα 1963, σ. 405.

2. Βλ. Α π. Ε. Β α κ α λ ο π ο υ λ ο υ, «Νέα στοιχεία για τα ελληνικά άρματολίκια και για την επανάσταση του Θύμιου Μπλαχάβα στη Θεσσαλία στα 1808», ΕΕΦΣΠΘ 9 (1965) 246.

μέ Θεσσαλονικεῖς (Κουλακιῶτες;) καὶ ἀπ' αὐτοὺς περιμένουν μέ ἀγωνία οἱ Ἕλληνες νὰ μάθουν νεώτερα, γιατί ὁ σκοπὸς τῶν κλεφτοπειρατῶν εἶναι μέγανος, «καὶ ὁ Κύριος νὰ τοὺς ἐνδυναμώσῃ, ὅπου νὰ τὸ εὐβγάλουν πέραν».

3. Ποιῆς ἄλλες εἰδήσεις μᾶς δίνουν τὰ σημεῖωματα τοῦ Χριστοδούλου; Στὸ πρῶτο τῆς 8 Μαΐου μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Ἄλῃ πασὰς ἐτοιμάζεται νὰ ἐκστρατεύσει, ὅτι βρίσκεται μέ τὸ στράτευμά του στὴν Πρέβεζα καὶ ὅτι οἱ κλέφτες βρίσκονταν ὅλοι ἐνωμένοι στοὺς συνηθισμένους τῶν τόπους. Τῆς εἰδήσεις αὐτές, πὸ δὲν προσφέρουν τίποτε οὐσιαστικό, τῆς πλουτίζει μέ ἐνδιαφέροντα, ἄγνωστα ὡς τώρα, νέα στοιχεῖα τὸ δεύτερο σημεῖωμα τῆς 17 Μαΐου, τὸ ὅποιο ὁ Καμαριανὸς νομίζει ὅτι ἀναφέρεται καὶ πάλι στὸ Νικοτσάρα, ἐνῶ ἀφορᾷ ἐξ ὀλοκλήρου τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τοῦ Θύμιου Μπλαχάβα, πὸ εἶχε ξεσπάσει στὴ Θεσσαλία στῆς ἀρχές Ἀπριλίου 1808 (προτοῦ ἀκόμη ἐπαναληφθοῦν οἱ ἐχθροπραξίες Ρωσίας καὶ Τουρκίας) καὶ στὸ ὅποιο εἶχα ἀφιερῶσει εἰδικὴ μελέτη, δημοσιευμένη στὴν «Ἐπιστ. Ἐπετηρίδα τῆς Φιλοσ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 9 (1965) 229-251 μέ τὸν τίτλο «Νέα στοιχεῖα γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ἀρματολίκια καὶ γιὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Θύμιου Μπλαχάβα στὴ Θεσσαλία στὰ 1808». Σύμφωνα τώρα μέ τῆς εἰδήσεις τοῦ Χριστοδούλου, ὁ Ἄλῃ πασὰς ἔφυγε ἀπὸ τὴν Πρέβεζα μέ 2.000 ἄνδρες καὶ τοὺς ὑπόλοιπους τοὺς ἄφησε στῆς ἀκτὲς τῆς Ἡπείρου γιὰ νὰ φυλάξουν τὰ παράλια, ὅπου συγκρούονταν δξύτατα τὰ συμφέροντα τῶν μέγανων δυνάμεων Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καὶ στὰ ὅποια εὐδιάκριτη ἦταν ἡ προσπάθεια τῆς τελευταίας νὰ διεισδύσει γιὰ νὰ ἀνακόψει τὴν κάθοδο τῆς Ρωσίας πρὸς τὰ νοτιότερα τμήματα τῆς Βαλκανικῆς¹. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι μέ τὴν ἐναρξὴ τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου 1806-1812 καὶ τὴν ἐμφάνιση τοῦ ρωσικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Σενιάβιν στῆς ἑλληνικὲς θάλασσες οἱ Ρῶσοι εἶχαν καταλάβει ἕνα σπουδαῖο προγεφύρωμα στὴν Ἡπειρο, τὴν Πάργα². Ἡ μετακίνηση μέρους τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἄλῃ πασὰ ἀπὸ τὰ παράλια πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ ὀφείλεται στὴν ἀνταρσία τοῦ Θύμιου Μπλαχάβα, ὑποκινημένου πιθανότατα ἀπὸ τὴ Ρωσία³ μέσω πρακτόρων ἀπεσταλμένων τοῦ Καραγιώργη τῆς Σερβίας, καὶ τοῦ ἑλληνικῆς καταγωγῆς συμβούλου τοῦ ρωσικοῦ κράτους Ροδοφοινίκη⁴. Καὶ οἱ τελευταῖες εἰδή-

1. Βλ. σχετικὰ στοῦ Ἄπ. Ε. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1973, τ. 4, σ. 728, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

2. Ν. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα στρατιωτικὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1833, Ἀθήναι 1939, τ. 1, σ. 59.

3. Κασομούλη, ἔ.ἀ., τ. 1, σ. 20.

4. Ἄπ. Ε. Βακαλόπουλου, «Νέα στοιχεῖα...», ΕΕΦΣΠΘ 9 (1965) 246, 249-259. Πρβλ. καὶ τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορία, τ. 4, σ. 725-726.

σεις οἱ σχετικὲς μὲ τὴ δράση τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ εἶναι ὅτι ὁ γιός του Μουχτάρ ξεκινᾷ ἐν συνεχείᾳ μὲ 1500 Τουρκαλβανούς καὶ 100 «Ρωμαίους» (Ἕλληνες) ἐναντίον τῶν κλεφτῶν. Καὶ ὁ Χριστοδούλου σημειώνει: «καὶ εἰς αὐτὸ μένομεν προσεκτικοὶ νὰ ἀκούσωμεν τὸ γεννησόμενον». Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τῶν κλεφτῶν, πολὺ ἐνδιαφέροντα ὅσα ἀφηγεῖται: «ὁ ἐπαναστατικὸς στρατὸς πλησιάζει τὶς 4.000, ἐνῶ ἀδιάκοπα πυκνώνουν τὶς τάξεις του οἱ νεομύητοι ποὺ πληρώνονται μὲ 80 γρ. τὸν μῆνα, ὥστε τελικὰ νὰ πλημμυρίσουν ἀπὸ ὀπλοφόρους οἱ κάμποι καὶ τὰ βουνὰ ἀπὸ τὸ Ζητούνι ὡς τὸ Μέτσοβο καὶ τὴν Κατερίνη. Τὸ κίνημα παρουσιάζεται σὰν μιὰ νέα φάση τοῦ κοινοῦ μετώπου Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἐναντίον τῶν Ἀλβανῶν, ἡ ὁποία εἶχε παρατηρηθεῖ γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ τὴ συντριβὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770. Πράγματι ὁ Χριστοδούλου ἀναφέρει ρητὰ ὅτι ὅπου ἐπικρατοῦν οἱ ἀντάρτες ἐξοντώνουν τοὺς Ἀρβανίτες, ἐνῶ δὲν πειράζουν Ἕλληνες καὶ Τούρκους· καὶ σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι ταμπουρωμένοι σὲ κωμοπόλεις καὶ χωριὰ τοὺς ἔχουν γράψει νὰ φύγουν, γιὰτὶ ἀλλιῶς θὰ βάλουν φωτιά καὶ θὰ τοὺς κάψουν. Παρὰ τὴν πληροφορία τοῦ Ἄγγλου περιηγητῆ καὶ πράκτορα-κατασκόπου W. Leake, ὅτι ὁ Μπλαχάβας ἄρχισε τὴν ἀνταρσία του σκοτώνοντας παντοῦ τοὺς Τούρκους¹, ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ ποὺ μνημονεῦει ὁ Χριστοδούλου καὶ ποὺ τὴν ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ Ν. Κασομούλης, δίνοντάς μας ταυτόχρονα καὶ τὴν ἐρμηνεῖα τῆς κοινῆς αὐτῆς στάσεως Ἑλλήνων καὶ Τούρκων: ὅτι ὁ Μπλαχάβας, γιὰ νὰ ἀποκοιμίσει τοὺς ντόπιους Ὀθωμανούς, ὑψωσε τὴν τουρκικὴ σημαία καὶ ἄρχισε νὰ ἐξοντώνει τοὺς Ἀλβανούς ποὺ ὡς συμπασάδες καὶ δερβεναγάδες καταπίεζαν Ἕλληνες καὶ Τούρκους χωρικούς. Οἱ Ἀρβανίτες εἶχαν γίνει καὶ πάλι πληγὴ στὴ Θεσσαλία, ὥστε καὶ ὁ Χριστοδούλου νὰ σημειώνει: «Μέγα κακὸν τῇ ἀληθείᾳ (ὁ φόνος τῶν Ἀλβανῶν), ὡς φαίνεται, ὁ σκοπὸς (τῶν ἀνταρτῶν) εἶναι καλός, μὰ νὰ ἰδῶμεν, ἂν τὸ στερεώσουν». Ὁ ἐπίλογος τῆς ἱστορίας τοῦ Μπλαχάβα εἶναι γνωστός: οἱ Τοῦρκοι μπέηδες καὶ ἀγάδες τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας ἀρνήθηκαν νὰ συμμετάσχουν στὴν ἀγροτικὴ αὐτὴ ἐξέγερση, οἱ περισσότεροι χωρικοὶ ἐπίσης δὲν κινήθηκαν, ἐνῶ ὁ ἀρματολὸς τοῦ Μετσόβου Δεληγιάννης Τσάπας δὲν ἐπίασε τὰ στενὰ τοῦ τόπου καὶ τῶν Καλαριτῶν, ὥστε νὰ ἐμποδίσει τὸ πέρασμα τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ. Καὶ ἔτσι ὁ Μουχτάρ πασὰς μὲ τοὺς ἄνδρες του ὄρμησε στὰ χωριὰ τῶν Τρικάλων καὶ στὴν Καλαμπάκα. Ἐκεῖ, ἔξω ἀπ' αὐτὴ, στὸ Καστράκι, ἐγινε ἡ σύγκρουση μὲ σοβαρὲς ἀπώλειες καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Σ' αὐτὴ νικήθηκαν οἱ κλέφτες. Ὁ Θύμιος Μπλαχάβας, ποὺ δὲν εἶχε προλάβει νὰ πάρει μέρος στὴ μάχη, ὑποχώρησε πρὸς τὸν Ὀλυμπο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, γιὰ νὰ μὴ βρεῖ τὸν θάνατο ἀπὸ ἀγανακτι-

1. Κασομούλης, Ἐνθυμήματα, τ. 1, σ. 71, 83-84.

σμένους χωρικούς, ὅπως τὸν περασμένο χρόνο ὁ Νικοτσάρας, πέρασε στὰ γνωστά ἄσυλα Σκιάθο, Σκόπελο καὶ Σκύρο¹. Τὴν ὑποχώρηση τοῦ Μπλαχάβα πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὀλύμπου ἐξυπακούει καὶ ὁ Χριστοδούλου, ὅταν γράφει ὅτι τὰ καράβια ποὺ ἀπέκλειαν τὸν Θερμαϊκὸ κόλπο ἔφυγαν καὶ αὐτὰ πρὸς τὸν Ὀλυμπο «οἱ ἀγροικημένοι μὲ τοὺς ἄλλους» (μὲ τὸν Μπλαχάβα ἀσφαλῶς), γιὰ νὰ στηρίξουν τοὺς κλεφταρματολοὺς ἢ καὶ σὲ περίπτωση ἀνάγκης γιὰ νὰ τοὺς παραλάβουν καὶ νὰ τοὺς μεταφέρουν στὶς Βόρειες Σποράδες. Ὁ Χριστοδούλου προσθέτει καὶ μιὰ ἀκόμη εἴδηση, ποὺ μένει νὰ ἐξακριβωθεῖ: ὅτι οἱ γενίτσαροι τῆς Θεσσαλονίκης πῆγαν νὰ τοὺς χτυπήσουν στὸν Ὀλυμπο, ἀλλὰ τοὺς ἀπέκρουσαν οἱ κλέφτες μὲ πολλὰς ἀπώλειες. Καὶ τελειώνει τὸ δεύτερο σημεῖωμα πρὸς τὸν Χατζῆ Γιαννούση: «Αὐτὰ γίνονται, ἀδελφέ, εἰς πατρίδαν καὶ ὁ Κύριος νὰ στερεώσῃ ἐκεῖνο, ὅπου ὁ κόσμος ποθεῖ». Τί ὅμως ποθοῦσε ὁ ἐλληνισμὸς τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη μᾶς τὸ λέγει ὁ Νικόλαος Κασομούλης, ποὺ, μικρὸ παιδί τότε, βρισκόταν στὴν Τσαρίτσανη μέσα στὶς φλόγες τῆς ἀνταρσίας καὶ τῆς αἱματοχυσίας. «Θεαταὶ τούτων ὄλων καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ πατήρ μου ἐπασχολεῖτο μὲ τοὺς πολίτας νὰ ἐφοδιάζωνται καὶ νὰ ὀχυρώνωνται, καὶ καθ' ὃν καιρὸν 12 ἐτῶν νέος ἐδιάβαζα τὰ πρῶτα μαθήματά μου εἰς τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον... Ὅταν ἔφυγον οἱ Ἄρματολοὶ, καὶ ἐματαιώθη τὸ κίνημα, ἐνθυμοῦμαι τὸν πατέρα μου μὲ τινὰς φίλους του, εὐρέθησαν εἰς τόσην ἀθυμίαν, ὥστε δὲν ἤξευρον πῶς νὰ παρηγορηθοῦν»². Ἡ πικρὴ αὐτὴ γεύση ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ Μαΐου-Ἰουνίου 1808 ἐπρόκειτο νὰ φύγει μόνον ὕστερ' ἀπὸ 13 χρόνια μὲ τὴν ἔκρηξη τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Τελικά, ὅπως βλέπουμε, ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος Νέστορας Καμαριανὸς ἔφερε στὸ φῶς ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Χατζῆ Γιαννούση Κώνστα Πέτρου, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ μελετηθεῖ συστηματικά, δύο ἐπιστολὲς τοῦ Στεφάνου Χριστοδούλου, τοῦ Μαΐου 1808, μὲ σύγχρονες εἰδήσεις ποὺ πραγματικὰ φάνηκαν χρήσιμες στοὺς ἱστορικοὺς τῆς Μακεδονίας, ὅπως τὸ ἐπιθυμοῦσε.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

1. Βλ. λεπτομέρειες στὴ μελέτη μου «Νέα στοιχεῖα...», ΕΕΦΣΠΘ 9 (1966) 247 κ.έ. Τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορία, τ. 4, σ. 723 κ.έ.

2. Κασομούλης, Ἐνθυμήματα, τ. 1, σ. 72, ὑποσ. 7.

RÉSUMÉ

Apostolos Vacalopoulos, Nouveaux renseignements sur les kleptarmatoles d'Olympe et de Hassia en mai 1808.

Deux lettres du commerçant de Serres Stephane Christodoulou, de 8 et 17 mai 1808, à son ami Hadji Giannoussi Consta Petrou, grand commerçant établi à Krajova en Valachie, publiées par N. Camariano en décembre 1981 dans la revue «Μακεδονική Ζωή», nous donnent d'informations très intéressantes sur quelques événements dans la Grèce du Nord. La première se réfère sur l'activité des bâtiments de guerre du sultan et d'Ali pacha de Janina contre des pirates grecs qui bloquent le golfe Thermaïque et la presque île de Cassandra et causent des dommages aux navires de marchands étrangers et aux villages turcs de Chalcidique. Chef de la flotille pirate n'est pas Nicotsaras, comme croyait feu mon collègue, parce que celui-là était déjà tué pendant une descente à Lithoro au commencement de juillet 1808. Alors quelles étaient les bandes pirates?

Quant à cela, la deuxième lettre nous donne une réponse. Elle parle sur les mouvements révolutionnaires des Grecs en Thessalie, en Macédoine du Sud (région d'Olympe) et dans le golfe Thermaïque, qui, bien entendu, n'ont pas aucun rapport avec Nicotsaras, mais avec les opérations du capitaine de Hassia, Thymios Blachavas, ayant comme but la révolte des Grecs avec l'appui peut-être des Russes.